Eşdeğerlik (döndürme)

Doğrudan çıkarımlar

Photo by Nick Fewings on Unsplash

Eşdeğerliği "çevirme" işlemiyle sağlıyoruz. Kelimelerin yerini değiştiriyoruz.

Bir önermenin doğruluk değerini (yani anlamını) bozmadan, öznesi ve yükleminin yerini değiştireceğiz.

Kafamıza göre değiştiremeyiz:

1. **Hiçbir (Tümel Olumsuz—E):** Kusursuz döner.
   Anlam aynen korunur: "Hiçbir taş düşünen değildir" ↔ "Hiçbir düşünen taş değildir."

2. **Bazı (Tikel Olumlu—I):** Kusursuz döner.
   "Bazı öğrenciler çalışkandır" ↔ "Bazı çalışkanlar öğrencidir."

3. **Bütün (Tümel Olumlu—A):** Düz döndürülemez.
   "Bütün kuşlar kanatlıdır" dediğimizde, ters çevirip "Bütün kanatlılar kuştur" diyemeyiz (sinek de kanatlıdır ama kuş değildir). Bu yüzden "**bütün**" ile başlayan cümleleri, yer

değiştirirken “**bazı**”ya çevirirz (arazî döndürmeden bahsetmiştim) → “Bazı kanatlılar kuştur.”

Soru çözümüne geçelim.

1. **Eşdeğerlik (döndürme) işleminde temel amaç nedir?**
   A. Önermenin niteliğini (olumlu/olumsuz) değiştirmek.
   B. İki farklı önermeden yeni bir sonuç çıkarmak.
   C. Önermenin doğruluk değerini bozmadan özne ve yüklemin yerini değiştirmek.
   D. Önermeyi tamamen reddetmek.
   İpucu: *anlam değişmemeli, sadece kelimeler yer değiştirmeli.*

2. **Aşağıdaki önermelerden hangisinin düz döndürmesi (yer değiştirilmesi) yapıldığında anlam aynen korunur ve hiçbir ek işlem gerekmez?**
   A. Tümel Olumlu (bütün…)
   B. Tümel Olumsuz (hiçbir…)
   C. Tikel Olumsuz (bazı… değildir)
   D. Belirsiz önermeler
   İpucu: *taş ve düşünen örneğini hatırla, “hiçbir” ile başlayan cümleler.*

3. **“Hiçbir insan ölümsüz değildir” önermesinin eşdeğeri (döndürülmüş hali) aşağıdakilerden hangisidir?**
   A. Bütün insanlar ölümsüzdür.
   B. Bazı ölümsüzler insan değildir.
   C. Hiçbir ölümsüz insan değildir.
   D. İnsanların hepsi ölümlüdür.
   İpucu: *özneyi yüklem, yüklemi özne yap ve “hiçbir” kalıbını bozma.*

4. **“Bütün kuşlar kanatlıdır” önermesi neden “Bütün kanatlılar kuştur” şeklinde döndürülemez?**
   A. Çünkü cümle devrik olur.
   B. Çünkü doğruluk değeri bozulur ve yanlış bir bilgi ortaya çıkar.
   C. Çünkü kuşlar uçamaz.
   D. Çünkü özne sayısı yüklemden fazladır.
   İpucu: s*inekleri düşün, her kanatlı kuş mudur?*

5. **“Bütün A’lar B’dir” (tümel olumlu) önermesinin geçerli bir şekilde döndürülmesi için hangi değişikliğin yapılması gerekir?**

A. “Hiçbir B, A değildir”
B. “Bazı B’ler A’dır”
C. “Bütün B’ler A’dır”
D. Cümle olduğu gibi bırakılmalıdır.
İpucu: *“**bütün**”ü ters çevirirken “**bazı**”ya düşürmemiz gerekiyordu.*

6. **Aşağıdakilerden hangisi “Bazı doktorlar gözlüklüdür” önermesinin doğru eşdeğeridir?**
   A. Bütün gözlüklüler doktordur.
   B. Hiçbir gözlüklü doktor değildir.
   C. Bazı gözlüklüler doktordur.
   D. Bazı doktorlar gözlüklü değildir.
   İpucu: *“bazı” ile başlayan olumlu önermelerde yer değişikliği sorun yaratmaz.*

7. **Mantıkta eşdeğerlik işlemi, çıkarım türleri şemasında nerede yer alır?**
   A. Dolaylı Çıkarımlar
   B. Kategorik Tasım
   C. Doğrudan Çıkarımlar
   D. Hipotetik Tasım
   İpucu: *tek bir öncülden işlem yaptığımız ana başlığı hatırla.*

8. **Bir önermenin döndürülmesi (eşdeğerliğinin alınması) sırasında aşağıdakilerden hangisi asla değişmez?**
   A. Özne
   B. Yüklem
   C. Kelimelerin sırası
   D. Önermenin doğruluk değeri (yani yargının doğruluğu)
   İpucu: *işlemin amacı zaten doğruyu yanlış **yapmamaktır**.*

9. **“Bazı insanlar dürüst değildir” (tikel olumsuz) önermesinin düz döndürmesi mantıkta neden yapılamaz?**
   A. Çünkü dürüstlük görecelidir.
   B. Çünkü “Dürüst olmayanların bir kısmı insandır” dediğimizde, dürüst olmayan diğer varlıkları (örneğin şeytan) kapsama alanı belirsizleşecektir.
   C. Çünkü cümle çok uzundur.
   D. Çünkü olumsuz cümleler kurulamaz.
   İpucu: t*ikel olumsuzun (O) düz döndürmesi yoktur, zorlama yapılırsa mantık hatası oluşur.*

10. **“Hiçbir yalan güvenilir değildir” önermesi doğruysa, eşdeğeri olan “Hiçbir güvenilir (şey) yalan değildir” önermesi için ne söylenebilir?**
    A. Kesinlikle doğrudur.
    B. Kesinlikle yanlıştır.
    C. Belirsizdir.
    D. Saçmadır.
    İpucu: e*şdeğerlikte ilk cümle doğruysa, kurala uygun çevrilen ikinci cümle de zorunlu olarak doğrudur.*

Cevaplar

1. C
2. B
3. C
4. B
5. B
6. C
7. C
8. D
9. B
10. A

Okuduğunuz için **teşekkür ederim.**